

В. Дитюк

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”
здобувач кафедри адміністративного та інформаційного права,
доц. Національної академії сухопутних військ імені
гетьмана П. Сагайдачного

ПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ПОВАГИ, ДОТРИМАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

© Дитюк В., 2016

Досліджено правовий принцип поваги, дотримання та захисту прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної гвардії України, яка є військовим формуванням з правоохоронними функціями і покликана, з-поміж іншого, виконувати завдання у сфері захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань.

Ключові слова: Національна гвардія, права і свободи людини, правоохоронні функції, принцип поваги, гідність людини.

В. Дытюк

ПРАВОВОЙ ПРИНЦИП УВАЖЕНИЯ, СОБЛЮДЕНИЯ И ЗАЩИТЫ ПРАВ И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию правового принципа уважения, соблюдения и защиты прав и свобод человека и гражданина в деятельности Национальной гвардии Украины, которая является военным формированием с правоохранительными функциями и призвана, среди прочего, выполнять задачи в сфере защиты и охраны жизни, прав, свобод и законных интересов граждан, общества и государства от преступных и иных противоправных посягательств.

Ключевые слова: Национальная гвардия, права и свободы человека, правоохранительные функции, принцип уважения, достоинство человека.

V. Dytyuk

LEGAL PRINCIPLES OF RESPECT FOR, AND OBSERVANCE AND PROTECTION OF RIGHTS AND FREEDOMS OF INDIVIDUALS THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article investigates the legal principle of respect for, and observance and protection of the rights and freedoms of man and citizen in the National Guard of Ukraine activities, which is a military formation with law enforcement functions and is designed, among other

things, to perform tasks in the field of protection and preservation of life, rights, freedoms and legal interests citizens, society and state from criminal and other illegal encroachments.

Key words: National Guard, human rights and freedoms, the law-enforcement functions, respect for the principle of human dignity.

Постановка проблеми. Національна гвардія України є одночасно складовою і правоохоронної, і військової систем держави. Здійснюючи правоохоронну діяльність і взаємодіючи з правоохоронними органами, Національна гвардія більшою мірою, ніж Збройні сили України та інші військові формування, втручається у сферу прав і свобод людини і громадянина. У зв'язку з цим формалізація та послідовна реалізація правових принципів діяльності Національної гвардії України набуває особливого значення. Водночас, закріплення в Законі України “Про Національну гвардію України” принципу дотримання прав і свобод людини та громадянина не можна визнати вичерпним, оскільки в Законі не розкрито його зміст і специфіку, а отже, законодавче формулювання принципу дотримання прав людини та громадянина є певною мірою суперечливим. Натомість, Національна гвардія в своїй діяльності повинна дотримуватися прав і свобод людини та громадянина, поважати та захищати їх, що логічно випливає зі змісту Конституції України. В історії Незалежної України правове закріплення діяльності Національної гвардії удосконалювалося з урахуванням потреб, які виникали у державі. Фіксація правових принципів у нормотворчому процесі була контекстною.

Аналіз дослідження проблеми. Правові засади та важливість їх оптимального юридичного закріплення, а також інші правові аспекти діяльності Національної гвардії України та історично попередніх структур висвітлено в роботах: В. Авер'янова, І. Бородіна, В. Гіжевського, С. Гончарука, І. Голосніченка, Є. Додіна, М. Коваліва, Л. Коваля, А. Комзюка, Я. Кондратьєва, А. Мілашевича, В. Олефіра, В. Ортинського, О. Остапенка, І. Пахомова, В. Плішкіна, В. Развадовського, Ю. Римаренка, О. Яреми та ін. Однак правові принципи діяльності Національної гвардії України не були предметом спеціального дослідження.

Мета статті – аналіз закріплення правового принципу поваги, дотримання та захисту прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Державна кадрова політика у військовій сфері, як зазначає В. Ортинський, становить складну інтегровану багатофункціональну динамічну систему узгоджених дій і відносин, спрямованих на розвиток і ефективне використання кадрового потенціалу. За сутністю – це принципова лінія держави, яку провадять відповідні інститути щодо формування, професійного використання і забезпечення соціально-правового захисту кадрового складу Воєнної організації держави на основі виявлення та реалізації цілей, завдань, принципів в умовах військових дій та окупації частини території України [1, с. 6]. Одним з визначальних принципів Воєнної організації держави є принцип дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Принцип дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної гвардії названий серед інших принципів у Законі України “Про Національну гвардію України” [2]. Дотримання як форма реалізації права означає утримання від вчинення дій, які перебувають під заборонаю і розглядається як пасивна поведінка, на відміну, наприклад, від виконання прав, що вимагають активних дій. Зазначимо, що принцип дотримання прав людини та громадянина передбачений і в інших законодавчих актах.

Для зазначених видів діяльності, можливо, цілком достатньо вказівки на принцип дотримання прав людини, але для діяльності Національної гвардії такого підходу явно недостатньо. У багатьох законах, що регулюють організацію та діяльність державних органів, закріплюється принцип поваги і дотримання прав і свобод людини та громадянина. В Законі України “Про Національну поліцію” закріплено принцип дотримання і поваги прав і свобод людини та громадянина [3].

У цих випадках за основу взято принцип загальної поваги та дотримання прав людини, передбачений п. “z” ст. 55 Статуту Організації Об’єднаних Націй (ООН) від 26 червня 1945 року. Принцип загальної поваги прав людини належить до загальновизнаних принципів міжнародного права, які відповідно до Конституції України є складовою правової системи України.

Принцип поваги прав людини належить до прав на гідність. У науковій літературі гідність розглядають у двох аспектах: вузькому та широкому. У вузькому аспекті гідність – це моральні якості людини або її ділові якості (ділова репутація), які вона поважає сама в собі й бажає, щоб їх поважали інші; повагу ж моральних і ділових якостей людини з боку тих осіб, що її оточують, називають її честю. У широкому сенсі гідність – це не тільки моральні та ділові, але й взагалі всі якості людини, зокрема й негативні, бажання людини, щоб всі навколишні і, передусім, держава в особі своїх органів сприймали її як носія всієї сукупності прав і свобод, не зважаючи на її якості; першооснова всієї системи прав і свобод людини.

Повага права людини на гідність є необхідною передумовою поваги всіх інших прав людини. Принцип поваги людської гідності прямо закріплений у Законі від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ “Про попереднє ув’язнення”, хоча в самому Законі його зміст не розкрито. Необхідно зауважити, що у законодавчих актах, які закріплюють принцип поваги прав і свобод людини та громадянина разом з їх дотриманням, зміст цього принципу зазвичай не розкривається.

У законі України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ “Про оперативно-розшукову діяльність” принципи поваги і дотримання прав і свобод людини та громадянина перераховані у відповідних статтях серед інших принципів, але далі передбачені окремі статті, що розкривають тільки принцип дотримання прав і свобод людини та громадянин.

Закон України “Про Національну поліцію” розкриває принцип дотримання та поваги прав і свобод людини і громадянина. Відповідно до цього Закону, звертаючись до громадянина, працівник поліції зобов’язаний: назвати свої посаду, звання, прізвище, пред’явити на вимогу громадянина службове посвідчення, після чого повідомити причину і мету звернення; у разі застосування до громадянина заходів, що обмежують його права і свободи, роз’яснити йому причину і підстави їх застосування, а також права та обов’язки громадянина, що виникають у зв’язку з цим.

Поліцейський в разі звернення до нього громадянина зобов’язаний назвати свої посаду, звання, прізвище, уважно його вислухати, вжити відповідних заходів у межах своїх повноважень або роз’яснити, в чію компетенцію входить вирішення порушеного питання. У цих випадках доцільно говорити про шанобливе або ввічливе звернення до громадян.

У Статуті патрульно-постової служби міліції України (чинний до прийняття Стандартних операційних процедур [4]) (далі – Статут) встановлено, що діяльність підрозділів патрульної служби поліції (далі – ПС) будується відповідно до принципів законності, гуманізму, поваги прав людини, гласності [5, с. 131].

Участь спільно з органами Національної поліції в охороні громадського порядку і забезпечення безпеки (що можна узагальнено назвати охороною правопорядку, як зазначено в Статуті ППСМ) відповідно до Закону “Про Національну гвардію України” входить до загальних завдань Національної гвардії. Участь в охороні громадського порядку за допомогою несення патрульної служби в населених пунктах входить до завдань з’єднань і військових частин. Детальний аналіз участі підрозділів Національної гвардії подано у розділі “Взаємодія ОВС і Національної гвардії у сфері охорони громадського порядку” монографії, яку підготовано О. Яремою [6, с. 126–139].

Перед прийняттям рішення про заступання на службу начальник територіального органу поліції, командир підрозділу ПС в необхідних випадках проводять рекогносцировку на місцевості за участю командирів військових частин Національної гвардії України. Під час рекогносцировки уточнюються розрахунок, розстановка сил і засобів, розташування постів, маршрути патрулювання, види та склад нарядів, порядок і час несення служби, їхні особливі обов’язки, чисельність, розміщення та завдання резерву.

Тлумачення положень Закону “Про Національну гвардію України” та Статуту дає підстави вважати, що Статут, зокрема правила поведінки з громадянами, повною мірою поширюється на

військовослужбовців Національної гвардії у разі участі в охороні громадського порядку. Особливо це стосується військовослужбовців Національної гвардії, які несуть службу у форменому одязі поліції.

Обов'язок держави визнавати, дотримуватися та захищати права і свободи людини та громадянина прямо передбачено Конституцією України, в якій людина, її права та свободи проголошені вищою цінністю. Цей обов'язок в частині дотримання і захисту прав і свобод безпосередньо виконують державні органи та їхні посадові особи, військовослужбовці Національної гвардії.

Якщо дотримання, як вказано вище, передбачає пасивну форму поведінки, невчинення дій, що порушують права і свободи, то захист прав і свобод людини і громадянина – це активні дії, спрямовані на недопущення порушень цих прав і свобод, запобігання їм та припинення їх. Натомість, якщо звернутися до виділених у теорії держави і права форм реалізації права, то захист прав і свобод людини належить до застосування права, що визначається як владна діяльність компетентних органів з реалізації правових норм шляхом конкретизації загальних розпоряджень для індивідуальної життєвої ситуації та винесення індивідуальних правових актів (актів правозастосування).

Захист прав і свобод людини і громадянина (далі – прав і свобод) необхідно довести до рангу принципів діяльності Національної гвардії. На нашу думку, в Законі України “Про Національну гвардію України” треба передбачити, що діяльність Національної гвардії здійснюється на основі принципу поваги, дотримання і захисту прав і свобод людини та громадянина, а в окремих статтях розкрити зміст усіх трьох складових цього принципу.

Виконуючи поставлені перед Національною гвардією України завдання, військовослужбовці часто втручаються у сферу прав і свобод, тому вся діяльність військ повинна бути чітко регламентована нормами права, а військовослужбовці повинні знати ці правові норми, мати високий рівень правосвідомості та правової культури для їх неухильної реалізації, для чого командири та начальники всіх ступенів повинні постійно вести роботу з правового виховання військовослужбовців Національної гвардії.

Певною складністю реалізації принципу поваги прав і свобод у діяльності Національної гвардії є те, що, крім військовослужбовців Національної гвардії, інші військовослужбовці, унаслідок специфіки своєї служби, з громадянами спілкуються рідко, на відміну, наприклад, від поліцейських, які спілкуються з ними щодня. Отже, більшість військовослужбовців Національної гвардії є малопідготовленими до шанобливого поводження з громадянами.

Для того, щоб поважати права людини, передусім, необхідно знати їхній зміст, володіти високою правовою культурою, яка передбачає не тільки знання правових норм, але й шанобливе ставлення до права. Висока правова культура найчастіше досягається належно організованим навчанням за юридичною спеціальністю, постійним підвищення рівня правових знань за допомогою практичної діяльності за отриманою юридичною спеціальністю, у результаті підвищення кваліфікації, самоосвіти.

Правова підготовка повинна здійснюватися за допомогою: вивчення правових дисциплін відповідно до навчальних планів військово-навчальних закладів; вивчення правових питань у системі командирської підготовки офіцерського складу; вивчення тем з правової тематики в системі суспільно-державної підготовки всіх категорій військовослужбовців; проведення методичних зборів, семінарів, лекцій і бесід з правових питань; систематичної самостійної роботи кожного військовослужбовця з вивчення законодавства і практики його застосування [7, с. 286].

Зважаючи на Воєнну доктрину, систематичне підвищення рівня правових знань військовослужбовців є одним із важливих завдань у роботі щодо зміцнення правопорядку та військової дисципліни у військах [8]. Самостійне вивчення в нормативних правових актів України, військових статутів, наказів і директив Міністра оборони України та практики їх застосування є основною формою правової підготовки військовослужбовців. Рівень правової підготовки військовослужбовців повинен відображатися в атестації та службових характеристиках військовослужбовців.

Під правовим вихованням доцільно розуміти цілеспрямований та систематичний вплив на свідомість, почуття і психологію військовослужбовців, мета якого – сформувати у них глибокі й стійкі правові уявлення, переконання і почуття, прищепити їм високу правову культуру, навички і звички активної правомірної поведінки. Головне завдання правового виховання – добитись, щоб військовослужбовці знали, чітко та точно дотримувалися Конституції України та законів, Військової присяги, вимог інших нормативних правових актів та активно брали участь у їх реалізації.

Основні завдання правового виховання особового складу Збройних сил України такі: перетворення отриманих правових знань на особисті переконання, на практичні навички та звички правомірної поведінки; прищеплення військовослужбовцям почуття нетерпимості до відступання від вимог правових норм; формування готовності та вміння військовослужбовців активно відстоювати та захищати свої права; зміцнення законності та правопорядку в Збройних силах [9, с. 334].

На практиці правова підготовка і правове виховання здійснюються за двома напрямками: роз'ясненням та вивченням чинного законодавства та впливом на свідомість і почуття людей практикою застосування правових норм. Основними засобами правового виховання через роз'яснення і вивчення права є: правова пропаганда; правове навчання; правова самоосвіта.

Залучення підрозділів Національної гвардії України до охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, охорони громадського порядку у великих містах країни зумовлює потребу в підвищенні правової культури особового складу Національної гвардії.

З цією метою доцільно збільшити кількість годин, передбачених для вивчення юридичних дисциплін у системі під час проведення службової підготовки в частинах і підрозділах Національної гвардії України.

Зміст принципу дотримання прав людини та громадянина в діяльності Національної гвардії так чи інакше розкрито в положеннях Закону “Про Національну гвардію України”, а саме що обмеження прав і свобод військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових обов'язків допустимо у межах, передбачених законодавством України.

Цілком прийнятно використовувати, у контексті законодавчого розкриття принципу дотримання прав і свобод в діяльності Національної гвардії, положення Закону України “Про Національну поліцію” стосовно того, що діяльність поліції, яка обмежує права і свободи громадян, негайно припиняється, якщо досягнута законна мета або з'ясувалося, що ця мета не може або не повинна досягатися обмеженням прав і свобод громадян.

Конституція України стверджує, що права і свободи людини та громадянина можуть бути обмежені тільки законом і тільки тією мірою, в якій це необхідно з метою захисту основ конституційного ладу, моральності, здоров'я, прав і законних інтересів інших осіб, забезпечення оборони країни та безпеки держави [10, с. 26].

Конкретизацією цієї конституційно-правової норми слугують положення про те, що в умовах надзвичайного стану для забезпечення безпеки громадян і захисту конституційного ладу можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням меж і строку їхньої дії. Відповідно до Закону України від 16 березня 2000 року № 1550-III “Про правовий режим надзвичайного стану” встановлено перелік надзвичайних заходів і межі їх дії, вичерпний перелік тимчасових обмежень прав і свобод громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, прав організацій і громадських об'єднань.

З метою дотримання прав і свобод військовослужбовці Національної гвардії повинні чітко знати, коли, якими правовими актами, на який час і які саме права і свободи можуть бути обмежені.

Права і свободи людини та громадянина найістотніше обмежуються, коли військовослужбовці Національної гвардії застосовують фізичну силу, спеціальні засоби, зброю, бойову та спеціальну техніку. Це, передусім, стосується у права людини на життя й особисту (тілесну, фізичну) недоторканність. Загальні умови і межі застосування фізичної сили, спеціальних засобів, зброї, бойової та спеціальної техніки передбачені Законом “Про Національну гвардію України”.

Ураховуючи практику країн-членів НАТО, доцільно, щоб військовослужбовці Національної гвардії обов'язково проходили спеціальну підготовку та періодичну перевірку на придатність до дій, пов'язаних із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів, зброї, бойової та спеціальної техніки, вміння надавати першу допомогу постраждалим.

До завдань з'єднань і військових частин оперативного призначення, спеціальних моторизованих з'єднань і військових частин входить участь спільно з правоохоронними органами у боротьбі зі злочинністю. На військові частини спеціального призначення покладаються завдання: участь у роззброєнні та ліквідації незаконних збройних формувань, організованих злочинних груп, у припиненні масових заворушень, що супроводжуються збройним насильством, вилучення у населення зброї, що незаконно зберігається; участь в припиненні актів тероризму та в знешкодженні осіб, які захопили заручників.

Ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму знайшла відображення у нормативно-правовому забезпеченні діяльності Національної гвардії. Відповідно до Закону України від 20 березня 2003 року № 638-IV “Про боротьбу з тероризмом” з'єднання та військові частини Національної гвардії України беруть участь в антитерористичній операції та забезпеченні правового режиму антитерористичної операції.

Бойові дії на сході України внесли зміни у права військовослужбовців Національної гвардії під час несення бойової служби щодо участі в антитерористичній операції і забезпечення правового режиму у районі проведення антитерористичної операції відповідно до Закону України “Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції” [11].

Військовослужбовцям Національної гвардії надається право на застосування заходів і тимчасових обмежень, передбачених Законом України “Про боротьбу з тероризмом”.

Серед прав військовослужбовців Національної гвардії під час несення бойової служби, передбачених Законом України “Про Національну гвардію України”, можна виділити права, безпосередньо пов'язані із захистом прав і свобод людини та громадянина:

- припиняти злочини, адміністративні правопорушення та дії, що перешкоджають виконанню військовослужбовцями Національної гвардії службових обов'язків, вимагати від громадян дотримання громадського порядку;
- перевіряти у громадян документи, що посвідчують їхню особу, якщо є достатні підстави підозрювати їх у вчиненні злочину або адміністративного правопорушення;
- складати протоколи про адміністративні правопорушення та направляти їх до органу або посадовій особі, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення;
- здійснювати адміністративне затримання осіб, які вчинили адміністративне правопорушення, з передаванням затриманих у поліцію;
- вживати необхідних заходів щодо забезпечення схоронності слідів злочину до прибуття представників територіальних органів поліції;
- затримувати та доставляти в поліцію осіб, які вчинили злочин або адміністративне правопорушення або замах на їх вчинення, або з метою встановлення їх особи. На нашу думку, зазначене вище внутрішньо неузгоджене щодо положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

Військовослужбовці Національної гвардії здійснюють доставлення фізичної особи у відповідні приміщення для складання протоколу про адміністративні правопорушення, а не адміністративне затримання, яке полягає в короткочасному обмеженні свободи фізичної особи. Адміністративне затримання мають право здійснювати лише посадові особи, прямо зазначені в ст. 262 КУпАП, до переліку яких військовослужбовці Національної гвардії не входять. Строк адміністративного затримання, за загальним правилом, не повинен перевищувати три години (ст. 263 КУпАП), водночас доставлення необхідно здійснити в якомога коротший строк [12, с. 88].

Особливості захисту військовослужбовців Національної гвардії зумовлені також можливістю застосування ними для припинення правопорушень, затримання правопорушників фізичної сили, спеціальних засобів, зброї, бойової та спеціальної техніки. Варто звернути увагу на те, що правила застосування фізичної сили, зброї, спеціальних засобів містяться в багатьох законодавчих актах, що регулюють діяльність правоохоронних органів. Ці правила у зазначених законодавчих актах нерідко дублюються. З метою законодавчої економії було б доцільно у всіх законодавчих актах, що регулюють діяльність правоохоронних органів, у положеннях про застосування фізичної сили, зброї, спеціальних засобів посилались на один законодавчий акт.

У сучасних умовах це має бути Закон України “Про Національну поліцію”. Цей закон є сьогодні найсучаснішим у сфері діяльності правоохоронних органів. Водночас поліцейські найчастіше з-поміж всіх працівників правоохоронних органів застосовують фізичну силу, зброю, спеціальні засоби. Особливо таке посилення було б доречним у законі “Про Національну гвардію України” з урахуванням тісної взаємодії Національної гвардії та Національної поліції під час виконання покладених на них завдань.

У зв’язку з вищевикладеним пропонуємо ст. 18 Закону України “Про Національну гвардію України” назвати “Умови, межі та порядок застосування фізичної сили, зброї та спеціальних засобів” і викласти в такій редакції “Військовослужбовці Національної гвардії мають право застосовувати фізичну силу, зброю і спеціальні засоби на умовах, в межах і в порядку, передбачених законом “Про Національну поліцію”.

Інші правові норми із зазначеного питання із Закону “Про Національну гвардію України” доцільно вилучити, залишивши ст. 19 “Застосування бойової та спеціальної техніки” оскільки в законі “Про Національну поліцію” застосування озброєння та бойової техніки не передбачено.

У запропонованій новій статті “Захист прав і свобод людини і громадянина в діяльності Національної гвардії” необхідно відобразити такі моменти: захист прав і свобод людини та громадянина незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового та посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, належності до громадських об’єднань та інших обставин військовослужбовцями здійснюється за допомогою запобігання злочинам і адміністративним правопорушенням та припинення їх, затримання осіб, які вчиняють або вчинили злочини та адміністративні правопорушення.

Висновки. Закріплений в Законі України “Про Національну гвардію України” принцип дотримання прав і свобод людини та громадянина необхідно конкретизувати з урахуванням того, що діяльність Національної гвардії з його реалізації здійснюється на основі поєднання поваги, дотримання та захисту прав і свобод людини та громадянина. У зв’язку з цим необхідно розкрити зміст усіх трьох складових цього принципу, для чого в Закон України “Про Національну гвардію України” доцільно ввести статті:

– “Повага прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної гвардії” у редакції: “Національна гвардія здійснює свою діяльність на основі поваги гідності людини як передумови поваги прав і свобод людини та громадянина. Ніщо не може слугувати підставою для приниження гідності людини. Звертаючись до громадянина, військовослужбовець Національної гвардії зобов’язаний у шанобливій формі: назвати свої посаду, військове звання, прізвище, пред’явити на вимогу громадянина службове посвідчення, після чого повідомити причину і мету звернення; у разі застосування до громадянина заходів, що обмежують його права і свободи, роз’яснити йому причину і підстави застосування таких заходів, а також права та обов’язки громадянина, що виникають у зв’язку з цим.

Військовослужбовець Національної гвардії в разі звернення до нього громадянина зобов’язаний назвати свої посаду, військове звання, прізвище, уважно його вислухати, вжити відповідних заходів у межах своїх повноважень або роз’яснити, в чію компетенцію входить вирішення порушеного питання. Військовослужбовцям Національної гвардії заборонено застосовувати щодо громадян тортури, насильство, інше жорстоке або таке, що принижує людську гідність, поведіння”;

– “Дотримання прав і свобод людини і громадянина в діяльності Національної гвардії” у редакції: “Будь-яке обмеження прав і свобод людини і громадянина військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання ними службових обов’язків допустимо лише на підставі та в порядку, що передбачені Конституцією України та законами. Діяльність Національної гвардії, що обмежує права і свободи громадян, негайно припиняється, якщо досягнута законна мета або з’ясувалося, що ця мета не може або не повинна досягатися обмеженням прав і свобод громадян.

Військовослужбовці Національної гвардії під час здійснення діяльності, яка обмежує права і свободи людини і громадянина, зобов’язані керуватися положеннями кримінального, кримінально-

процесуального законодавства, законодавства про адміністративні правопорушення та інших галузей законодавства України”;

– “Захист прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної гвардії” у редакції: “Захист прав і свобод людини та громадянина військовослужбовцями Національної гвардії здійснюється за допомогою припинення злочинів і адміністративних правопорушень та запобігання їм, затримання осіб, які вчиняють або вчинили злочини й адміністративні правопорушення. З метою захисту прав і свобод людини та громадянина військовослужбовці Національної гвардії мають право на застосування фізичної сили, зброї, спеціальних засобів, бойової та спеціальної техніки”.

1. *Ортинський В. Л. Теоретико-правовий аналіз державної кадрової політики воєнної організації України / В. Л. Ортинський // Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Юрид. науки: зб. наук. праць. – Львів: Вид-во Львівської політехніки. – 2016. – № 837. – С. 4–13.* 2. *Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 17. – Ст. 594.* 3. *Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 876-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 40–41. – Ст. 379.* 4. *Стандартні операційні процедури/ робочі методики. Національна Рада Реформ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://reforms.in.ua/ua/reform/indicator/7568].* 5. *Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ (особлива частина): навч. посіб. / Середя В. В., Ковалів М. В., Єсімов С. С. і інші. – Львів: Вид-во ЛьвДУВС, 2015. – 584 с.* 6. *Ярема О. Г. Адміністративно-правова діяльність органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку на залізничному транспорті / О. Г. Ярема. – Львів: Компанія “Манускрипт”, 2015. – 220 с.* 7. *Єсімов С. С. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навч. посіб. // Єсімов С. С., Ковалів М. В., Гурковський М. П., Середя В. В. – Львів: Вид-во ЛьвДУВС, 2015. – 496 с.* 8. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Воєнної доктрини України”: Указ Президента України 24.09.2015 р. № 555/2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555/2015/paran8#n8].* 9. *Правова робота в Збройних Силах України: навч. посіб. / за заг. ред. В. І. Кириленка. – К.: РВЦ “Військовий інститут”, 2010. – 408 с.* 10. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина / III Міжнар. наук.-практ. конф.: зб. тез наук. доповідей; (Полтава, 22 травня 2015 р.) / Редкол.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, Н. О. Гуторова та ін. – Харків: ТОВ “Видавництво права людини”, 2015. – 596 с.* 11. *Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції: Закон України від 02.09.2014 р. № 1669-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 44. – Ст. 2040.* 12. *Бортник Н. П. Нормативно-правове регулювання доставлення громадян у поліцію: теоретичні аспекти / С. С. Єсімов, Н. П. Бортник, В. А. Крижановська // Адміністративне право і процес. – 2016. – № 1 (15). – С. 83–96.*

REFERENCES

1. *Orty`ns`ky`j V. L. Teorety`ko-pravovy`j analiz derzhavnoyi kadrovoyi polity`ky` voyennoyi organizaciyi Ukrayiny` [Theoretical-legal analysis of the state policy of the military organization of Ukraine]. Herald of National University "Lviv Polytechnic". Series. Legal science, 2016, Vol. 837, pp. 4–13.* 2. *Pro Nacional`nu gvardiyu Ukrayiny [About National guard of Ukraine]. The law of Ukraine on March 13, 2014.* 3. *Pro Nacional`nu policiyu [About the National police]. The law of Ukraine on July 02, 2015.* 4. *Standartni operacijni procedury` [Standard operating procedures] techniques for National Council Of Reforms. Availadle at: http://reforms.in.ua/ua/reform/indicator/7568.* 5. *Sereda V.V., Kovaliv M. V., Yesimov S. S. i inshi Administraty`vna diyal`nist` organiv vnutrishnix sprav (osobly`va chasty`na) (Administrative activity of internal Affairs bodies (the special part)) Lviv, 2015. 584 p.* 6. *Yarema O. G. Administraty`vno-pravova diyal`nist` organiv vnutrishnix sprav u sferi oxorony` gromads`kogo poryadku na zalizny`chnomu transporti (Legal and administrative activity of internal*

Affairs bodies in the sphere of protection of a public order on railway transport) Lviv, publishing house "Manuscript", 2015. 220 p. 7. Yesimov S. S. *Pravovi osnovy` zaxy`stu Ukrayiny` vid zovnishn`oyi ta vnutrishn`oyi agresiyi* (Legal framework for the protection of Ukraine from external and internal aggression) Lviv, 2015. 496 p. 8. *Pro rishennya Rady` nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrayiny` vid 2 veresnya 2015 roku "Pro novu redakciyu Voyennoyi doktry`ny` Ukrayiny`"* [The decision of the Council of national security and defense of Ukraine of September 2, 2015 "About new edition of the Military doctrine of Ukraine"]. Decree of President of Ukraine on September 24, 2015. Availadle at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555/2015/paran8#n8>. 9. *Pravova robota v Zbrojny`x Sy`lax Ukrayiny`* (Legal work in the Armed Forces of Ukraine) Kyiv, Legal work in the Armed Forces of Ukraine Publ., 2010. 408 p. 10. *Pravovi zasady` garantuvannya ta zaxy`stu prav i svobod lyudy`ny` i gromadyany`na* [Legal fundamentals of guaranteeing and protection of the rights and freedoms of man and citizen]. III Intern. Sciences.-pract. Conf.: ZB. theses Sciences. Reports, Poltava, on Mayr 22, 2015. Kharkiv: LTD "the Publishing house of human rights", 596 p. 11. *Pro ty`mchasovi zaxody` na period provedennya anty`terory`sty`chnoyi operaciyi* [On temporary measures for the period of the antiterrorist operation]. The law of Ukraine on September 02, 2014. 2040 p. 12. Bortny`k N.P. *Normaty`vno-pravove reguluvannya dostavlennya gromadyan u policiyu: teorety`chni aspekty`* [Normative-legal regulation of bringing citizens to the police: theoretical aspects]. Administrative law and process, 2016, Vol. 1 (15), pp. 83–96.